

Oponentský posudek disertační práce

Oponent: **PhDr. Markéta Jarošová, Ph.D.**

Předkladatel: **Mgr. Pavla Zelenková**

Školitel: **prof. PhDr. Jiří Kuthan, DrSc., Dr.h.c.**

Název práce: **Premonstrátský klášter a kostel sv. Jiljí v Milevsku a jejich stavební a architektonický vývoj ve středověku**

Předložená disertační práce Pavly Zelenkové se věnuje zhodnocení stavebního a architektonického vývoje premonstrátského kláštera a kostela sv. Jiljí v Milevsku v době středověku. Zabývá se analýzou několika objektů, tj. kostelem sv. Jiljí, bazilikou Navštívení Panny Marie, která dnes patří k nejlépe dochovaným románským monastickým stavbám v Čechách a z části je pozornost věnována podobě přilehlých klášterních budov. Předložená práce, ač soustředěna primárně na jeden klášterní soubor, je však dílem mnohem komplexnějším, orientovaným na širší problematiku jak románské, tak gotické architektury, a to nejen v Čechách, ale i v sousedních oblastech.

Práce je systematicky členěna do několika kapitol, přičemž jsou zkoumány například geografické okolnosti volby území pro založení tohoto klášterního komplexu; autorka se dále věnuje otázkám fundace, všímá si společensko-historických souvislostí, mimo jiné vazeb mezi zdejšími církevními představiteli a panovníkem v různém časovém období středověku. Lokalita Milevska byla důležitá tím, že se nacházela v blízkosti významné obchodní stezky. Reflektujíc dosavadní názory, autorka připomíná i funkci středověkých klášterů, které byly zakládány právě v blízkosti zemských stezek. O lokality v blízkosti obchodních cest měly v době středověku velký zájem nejen kláštery, ale také šlechta, a to i v tomto případě. Dále jsou zde připomenuty dějiny premonstrátského řádu a jeho ukotvení v českém prostředí, přičemž je zdůrazněno, že příchod premonstrátů společně s cisterciáky v průběhu 40. let 12. století ukončil „dlouhodobý monopol benediktinů“; v této souvislosti jsou zmíněny i další fundace premonstrátů v Čechách a na Moravě. Část pozornosti je věnována prvnímu opatu milevského kláštera – Jarlochovi.

Hlavní obsah práce je koncentrován na analýzu výše zmíněných dochovaných středověkých objektů milevského kláštera, čili architektonickému zhodnocení kostela sv. Jiljí a baziliky Navštívení Panny Marie včetně konventních budov v době předrománské, románské a gotické. Autorka svá stanoviska opírá o recentní archeologické výzkumy, které následně konfrontuje se starší literaturou k danému tématu. Z hlediska architektonického vývoje využívá analýz vyplývajících ze stavebně historických průzkumů nebo vychází z dosavadní publikované literatury, v níž jsou již zpracovány archivní prameny.

Autorka se pokouší rekonstruovat původní podoby východních závěrů, stejně tak i lodě, případně bazilikového řešení, které byly v období gotiky přestavěny a snaží se je typologicky zařadit, přičemž uvádí analogie jak z českého, tak zahraničního prostředí. Navíc, z hlediska významu sledované stavby, zdůrazňuje, že při výstavbě milevského kláštera působila stavební huť, která budovala a inspirovala vznik menších kostelíků v okolí, což opět dokládá, že předložená práce má daleko širší přesah.

Autorka se věnuje popisům jednotlivých částí zkoumaného stavebního komplexu a analyzuje jak dispoziční řešení, klenební systém, tak dílčí architektonické prvky a články. Řeší zde otázku týkající se kvadratického presbyteria jako architektonického typu a jeho recepci v jihočeské oblasti ovlivněnou německým prostředím. Připomíná rovněž genezi kvadratického chóru v cisterciácké burgundské architektuře, stejně tak i vazby mimo tato východiska. Jak podotýká, podoba východních závěrů, které se uplatňují při stavbách, na nichž se podílela „milevská stavební huť“, měla odezvu i v dalších jihočeských stavbách na konci 12. a počátku 13. století. Autorka se dotýká rovněž otázky tzv. „tribunových kostelů“ – jejich funkce a podoby i v případě sledovaného kostela sv. Jiljí, přičemž tuto problematiku konfrontuje s názory Jana Erazima Vocela, Vojtěcha Birnbauma, Václava Mencla, Anežky Merhautové, Jiřího Kuthana, čímž mj. dokládá znalost relevantní literatury.

Dále je v práci rozebírána podoba a okolnosti vzniku milevského klášterního kostela zasvěcenému Navštívení Panny Marie, což je stavba, která si dodnes ponechala hodně ze své románské autenticity. Jde o unikátní příklad dochované románské sloupové baziliky v našem prostředí.

Po zhodnocení románské stavební fáze se věnuje přestavbám, které byly v těchto stavbách provedeny v průběhu gotického období. V této době důležitou úlohu sehrála i přestavba presbyteria sv. Jiljí, která se vyznačuje využitím klenebního systému, do jisté míry zjednodušením „parléřovskou síťovou klenbu“ – tzv. klenby „milevského typu“. Opět zde uvádí analogie v dalších stavbách, jak jihočeské, tak i německé oblasti.

Nedílnou součástí práce je katalog architektonických článků, který je zařazen na závěr předložené disertační práce, stejně tak jako obrazová příloha, která dokumentuje jak celkové pohledy na sledované stavby, půdorysy anebo hodnocené fragmenty architektonických článků. Řada fotografií je dílem samotné autorky, která vedle vlastních snímků využila rovněž výřezů vedut, archivních materiálů, plánů a půdorysů, což dokládá badatelčino úsilí postihnout sledovanou stavbu a její architektonický vývoj komplexně, včetně komparací s jinými stavbami především v českém nebo německém prostředí.

Práce odpovídá rozsahovým podmínkám, jsou v ní jasně formulovány cíle a metodika, kterých je ve výsledku dosaženo. Předložená disertační práce je prací souhrnnou, badatelsky poctivou. Lze konstatovat, že splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci „prospěla“.

V Praze dne 23. 7. 2016

PhDr. Markéta Jarošová, Ph.D.